

**TYÖ- JA TASA-
ARVOASIAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO
9/2001 vp**

Hallituksen esitys työterveyshuoltolaiksi sekä laiksi työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetun lain 4 ja 11 §:n muuttamisesta

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 4 päivänä syyskuuta 2001 lähettäessään hallituksen esityksen työterveyshuoltolaiksi sekä laiksi työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetun lain 4 ja 11 §:n muuttamisesta (HE 114/2001 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi sosiaali- ja terveystieteiden valtiokuntaan samalla määrännyt, että työ- ja tasa-arvoasiainvaltiokunnan on annettava asiasta lausunto sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle.

Asiantuntijat

Valtiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lääkintöneuvos Matti Lamberg ja ylilääkäri Heikki Savolainen, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
- lainsäädäntöneuvos Anna-Riitta Wallin, oikeusministeriö
- hallitusneuvos Raila Kangasperko, työministeriö
- työterveyshuoltopäällikkö Arto Laine ja suunnittelija Ritva Partinen, Kansaneläkelaitos

- professori Matti Huuskonen, Työterveyslaitos
- erikoistutkija Vappu Karjalainen, Stakes
- lakimies Pekka Timonen, Keski-Suomen työsuojelupiiri
- ylilääkäri Eeva Nordqvist, Rauman kansanterveystyön kuntayhtymä / Työterveyshuolto
- työterveyshuollon ylilääkäri Tarja Välimäki, Seinäjoen seudun terveyskeskus
- työympäristösihteeri Raili Perimäki, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- sosiaali- ja terveystieteiden poliittinen asiamies Irma Pahlman, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK
- lakimies Minna Helle, Akava ry
- lääketieteen lisensiaatti Kari Kaukinen, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto
- varatuomari Jari Forss, Palvelutyönantajat
- vastaava työterveyshoitaja Anja Koho, Finnair Työterveyspalvelut
- johtava lääkäri Tapio Virta, Nokia Oy
- johtava työterveyslääkäri Juhani Aho, UPM-Kymmene Oyj, Pietarsaaren yksikkö.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi työterveyshuoltolaki. Tarkoitus on määritellä hyvän työterveyshuoltokäytännön periaatteet ja työpaikkojen työkykyä ylläpitävän toiminnan periaatteet lainsäädäntöön siten, että työterveyshuolto voisi suunnata toimenpiteensä työntekijöiden työ- ja toimintakyvyn seurantaan ja tukemiseen koko työuran ajan.

Lakiehdotuksessa on otettu huomioon uuden perustuslain säätämisestä sekä henkilötieto- ja julkisuuslainsäädännön uudistamisesta aiheutuneet työterveyshuoltolain uudistamistarpeet. Työnantajan, työntekijän ja työterveyshuollon

ammattihenkilöiden asema, oikeudet ja velvollisuudet määriteltäisiin tavalla, joka turvaa tuloksellisen toiminnan lisäksi yksityisyyden ja eri osapuolten oikeudet.

Työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetun lain 4 ja 11 §:ää muutetaan siten, että määritellään työsuojeluviranomaisten oikeudet saada työterveyshuoltoa koskevia tietoja ja työterveyshuoltoa koskevia asiakirjoja tutustuttavakseen.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2002.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Esityksellä pyritään vahvistamaan työterveyshuollon toimintaa työn ja työympäristön sekä työyhteisön terveellisyys- ja turvallisuuden kehittämiseksi samoin kuin työntekijöiden terveyden ja työkyvyn ylläpitämiseksi ja edistämiseksi. Tarkoitus on vahvistaa työterveydenhuollon suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteistä, prosessinomaista toimintatapaa.

Valiokunta pitää esityksen tavoitteita hyvinä ja kannattaa työterveyshuoltolain uudistamista esitettyjen tavoitteiden mukaisesti. Valiokunta korostaa erityisesti työterveyshuollon ja työsuojeluorganisaation saumattoman yhteistyön välttämättömyyttä.

Valiokunnan käsityksen mukaan laissa tulee määritellä työnantajan hyvän työterveyshuoltokäytännön periaatteet. Työnantajan tulee huolehtia, että työterveyshuollolla on riittävät, moniammatilliset resurssit ja itsenäiset toimintamahdollisuudet lakiehdotuksessa tarkoitettujen laaja-alaisten tehtäviensä hoitamiseen. Työnantajan tulee turvata työterveyshuollon mahdollisuudet olla mukana ja vaikuttaa työpaikan työolosuhteiden, johtamiskulttuurin ja työil-

mapiirin kehittämiseen. Hyvä työterveyshuolto onnistuu korostamalla ennaltaehkäisyä ja moniammatillisuutta.

Työterveyshuollon rooli työntekijöiden terveydentilan sekä työ- ja toimintakyvyn tukemisessa, selvityttämisessä, arvioinnissa ja seurannassa on merkittävä työkyvyn ylläpitämiseksi ja työkyvyttömyysuhkan varhaiseksi toteamiseksi. Työterveyshuollossa tulee ottaa huomioon entistä enemmän henkisen rasituksen ehkäiseminen ja hoito.

Työterveyshuoltolaki sisältää tärkeitä säännöksiä työnantajien ja työntekijöiden oikeuksista ja velvollisuuksista. Koska lakia joudutaan soveltamaan työpaikoilla, siltä tulee voida edellyttää erityistä selkeyttä, johdonmukaisuutta ja ymmärrettävyyttä, kuten muultakin työlainsäädännöltä. Tältä osin lakiehdotuksessa on valiokunnan käsityksen mukaan selviä puutteita. Myös lakiehdotuksen perustuslainmukaisuus ja sen suhde tietosuojalainsäädäntöön aiheuttavat siihen tarkistamistarpeita. Valiokunta katsoo, että lakiehdotukseen sisältyvät puutteet ja ongelmakohdat tulee korjata eduskuntakäsittelyn aikana tai palauttamalla lakiehdotus uudelleen valmisteltavaksi.

Työterveyspalvelujen kattavuus

Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että työterveyshuollon piiriin kuuluvien työntekijöiden osuus palkansaajista on 1990-luvun ollut noin 80 prosenttia. Vuonna 1998 työterveyshuollon piiriin kuului noin 1,5 miljoonaa työntekijää ja sen kokonaiskustannukset olivat 1,5 miljardia markkaa, josta valtio korvasi työnantajille noin 655 miljoonaa markkaa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan työperäisiin sairauksiin arvioidaan kuolevan maassamme vuosittain noin 1 800 ihmistä, kun vastaavasti liikenteessä menehtyy noin 400 ihmistä.

Työterveyshuollon järjestämisessä on puutteita ennen kaikkea pienissä alle 10 henkilön työpaikoissa sekä asennus-, rakennus- ja kuljetusaloilla, alihankkijoilla ja kolmannella sektorilla, omaa työtään tekevien keskuudessa sekä epätyypillisissä, määräaikaisissa ja osa-aikaisissa työsuhteissa työskentelevien osalta. Vain hyvin pieni osa yrittäjistä, maatalousyrittäjiä lukuunottamatta, on työterveyshuollon piirissä.

Hallituksen esityksen mukaan työterveyshuollon kattavuuden odotetaan parantuvan sekä pienyritysten palveluksessa olevien työntekijöiden että yrittäjien osalta.

Viime vuosina työelämässä on tapahtunut toimintojen ulkoistamista suosintua kehitystä. Tämän seurauksena omaa työtään tekevien ja pienten, usein vain yrittäjän itsensä työllistävien, yritysten määrä on lisääntynyt. Myös määräaikaisissa ja osa-aikaisissa työsuhteissa olevien sekä vuokra- ja etätyötä tekevien määrä on lisääntynyt.

Valiokunta pitää tärkeänä, että työterveyshuoltoa kehitetään siten, että yrittäjät ja epätyypillisissä työsuhteissa työskentelevät työntekijät saadaan nykyistä paremmin työterveyspalvelujen piiriin. Myös työterveyshuollon sisällössä tulee ottaa heidän tilanteeseensa ja työolosuhteisiinsa liittyvät erityispiirteet entistä paremmin huomioon.

Työttömien työ- ja työllistymiskyvyn säilyttämiseksi tarvittavat palvelut

Tutkimuksissa on todettu, että pitkään työttömänä olleet sairastavat muuta väestöä enemmän.

Työttömillä on sairastuessaan oikeus perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon palveluihin. Sen sijaan kuntoa ja työkykyä ylläpitäviä palveluja tarjoava työterveyshuolto ei koske heitä. Pitkäaikaistyöttömien työ- ja työllistymiskyvyn ylläpitäminen edellyttää kuitenkin samantyyppisiä työkykyä ylläpitäviä, ehkäisevästi painottuneita palveluja kuin työterveyshuolto tarjoaa työsuhteessa oleville. Tällaisia palveluja ovat esimerkiksi terveystarkastukset, ohjaus hoitoon ja kuntoutukseen sekä terveyttä ja kuntoa ylläpitävä toiminta.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan useilla paikkakunnilla on projektirahoituksen turvin kehitelty toimivia malleja työttömien työterveyshuollon järjestämiseksi yhteistyössä työvoimaviranomaisten ja perusterveydenhuollon kesken. Näissä projekteissa on saatu myönteisiä tuloksia. Valiokunta katsookin, että kokeilujen pohjalta tulee ryhtyä toimenpiteisiin työterveyspalvelujen järjestämiseksi työttömille koko maassa.

Resurssien turvaaminen

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan uudistetun työterveyshuoltolain toimeenpano edellyttää lisää työterveyshuollon ammattihenkilöinä toimivia lääkäreitä ja terveydenhoitajia. Työterveyshuollon sisällön laajentuminen ja kattavuuden parantaminen merkitsevät lisääntyvää tarvetta erityisesti terveyskeskusten tuottamiin työterveyspalveluihin. Uudistus asettaa myös lisäkoulutusvaatimuksia henkilöstölle.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tällä hetkellä on 350—400 työterveyshuollon erikoislääkärin vajuus. Työterveyshuoltolain asianmukaisen toimeenpanon turvaamiseksi valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus huolehtii terveyskeskusten tarvitsemista lisäresursseista sekä määrältään riittävän ja korkeatasoisen jatko- ja täydennyskoulutuksen järjestämisestä työterveydenhuollon ammattihenkilöille ja asiantuntijoille. Työterveyshuollon palvelutarpeen lisääntyessä ja muuttuessa yhä monipuolisemmaksi ja vaativammaksi on tärkeää, että huolehditaan myös työterveyshuollon henkilöstön terveydestä ja jaksamisesta.

TyVL 9/2001 vp — HE 114/2001 vp

Työterveyshuollon toimivuuden ja kattavuuden valvonta kuuluu työsuojeluviranomaisille. Valiokunta pitää valvontaa tärkeänä ja katsoo, että työsuojeluviranomaisten ohjaavaa roolia tulee lisätä erityisesti niillä työpaikoilla, joissa työterveyshuoltolakia ja sen määräyksiä ei tunneta riittävästi. Työsuojeluviranomaisilla tulee olla riittävät resurssit tähän toimintaan.

Lausunto

Lausuntonaan työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 2 päivänä lokakuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jouko Skinnari /sd
vpj. Jouni Lehtimäki /kok
jäs. Tuula Haatainen /sd
Pertti Hemmilä /kok
Leea Hiltunen /kd
Anne Huotari /vas
Kyösti Karjula /kesk

Risto Kuisma /rem
Esa Lahtela /sd
Petri Neittaanmäki /kesk
Håkan Nordman /r
Lauri Oinonen /kesk
Pirkko Peltomo /sd
Tero Rönni /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ritva Bäckström.